



LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II

Podsumowanie monitoringu ptaków
realizowanego w 2019 r.
w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050
„Renaturyzacja sieci hydrograficznej
w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”.

Opracowała:

Joanna Zawadzka

Koordynator ds. ochrony przyrody

w projekcie LIFE13 NAT/PL/000050



LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II

W ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II” prowadzony jest monitoring następujących gatunków ptaków i grup gatunków ptaków:

- 1) derkacza (*Crex crex*),
- 2) wodniczki (*Acrocephalus paludicola*),
- 3) ptaków siewkowych (bez kszyka),
- 4) kszyka (*Gallinago gallinago*),
- 5) zespołu ptaków lęgowych (wszystkie gatunki),
- 6) dubelta (*Gallinago media*),
- 7) cietrzewia (*Tetrao tetrix*).

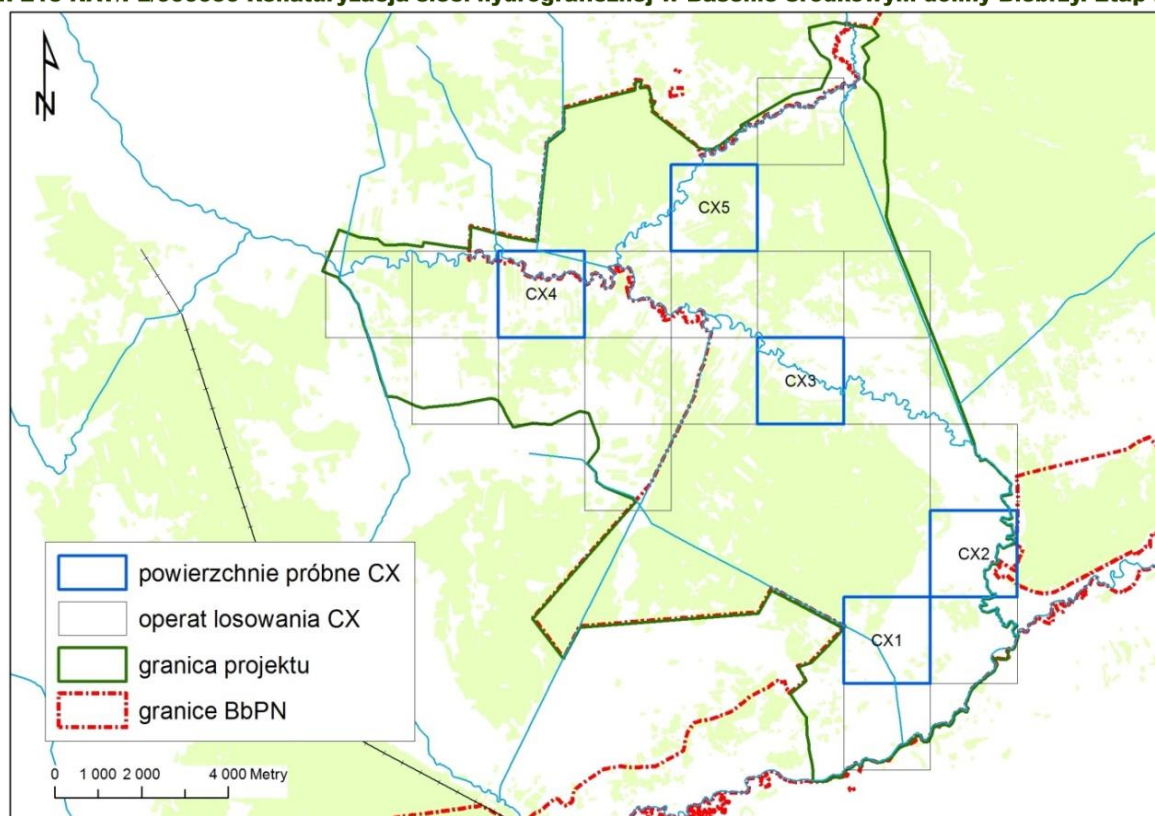
Wykonawcą monitoringu ptaków (pkt. 1-5) jest firma AWI-EKSPERTYZY Agnieszka Grajewska z Augustowa. Monitoring cietrzewia jest wykonywany przez pracowników Biebrzańskiego Parku Narodowego, a z kolei monitoring dubelta jest wykonywany w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Raporty roczne dla cietrzewia i dubelta są wykonane przez ornitologów - pracowników Biebrzańskiego Parku Narodowego.

Derkacz *Crex crex*

Monitoring derkacza wykonywano na 5 losowych powierzchniach próbnych (kwadratach o boku 2 km; Ryc. 1). Na każdej z tych powierzchni wykonano 2 kontrole nocne (w terminach 20 maja - 31 maja i 20 czerwca - 5 lipca) w trakcie których liczono odzywające się samce. Podczas pierwszej kontroli obserwatorzy odnotowali 15 derkaczy, natomiast przy drugiej kontroli odnotowano 21 ptaków. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 1.

Tab. 1. Wyniki liczeń derkacza w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) w 2019 roku (Czernek, Grajewska, Szczęch 2019b).

Powierzchnia próbna	CX1	CX2	CX3	CX4	CX5
1 kontrola	1	9	4	1	0
2 kontrola	3	9	8	0	1



Ryc. 1. Monitoring derkacza w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) - rozmieszczenie operatu losowania oraz powierzchni próbnych w 2019 r.

Wodniczka *Acrocephalus paludicola*

W ramach monitoringu wodniczki wykonano 2 liczenia (w dniach 20 maja – 10 czerwca oraz 20 czerwca - 10 lipca) na potencjalnych siedliskach wodniczki, w czasie których notowano wszystkie śpiewające samce tego gatunku. Podczas pierwszej kontroli stwierdzono 152 śpiewające samce, w czasie drugiej kontroli – 189. Za rzeczywistą liczbę samców w 2019 r. uznano wynik z drugiej kontroli czyli 189 (Czernek, Grajewska, Szczęch 2019a).

Kszyk *Gallinago gallinago*

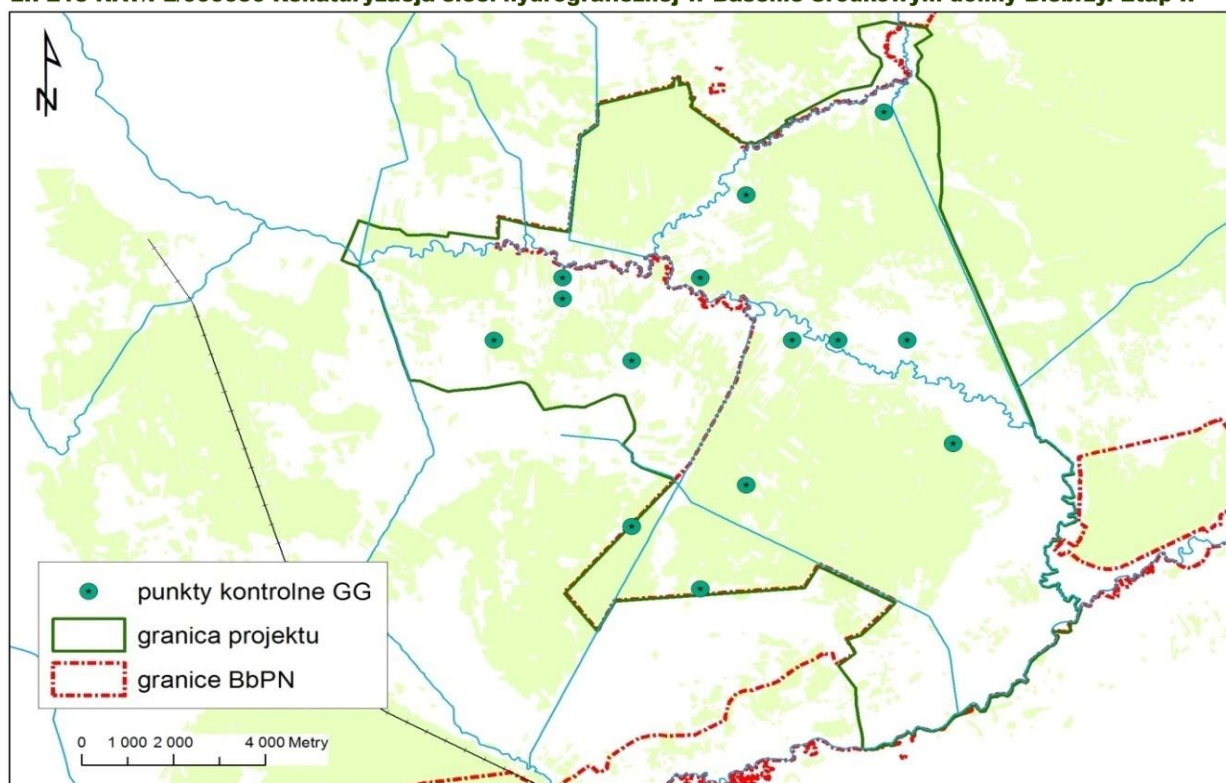
Monitoring kszyka prowadzono metodą liczeń w 14 losowych punktach kontrolnych (Ryc. 2). Na punktach kontrolnych wykonano trzy liczenia w terminie 27 kwietnia – 9 maja. Zaobserwowane w ciągu trwającej 10 minut kontroli ptaki notowano w dwóch kategoriach odległości (do 100 m i powyżej 100 m) w podziale na: tokujące („beczące”), wydające głosy i pozostałe.

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II

W czasie kontroli terenowych w 3 z 14 punktów odnotowano obecność kszyka. Wszystkie stwierdzenia były jednorazowe i nie zostały potwierdzone podczas pozostałych kontroli. W jednym przypadku wykryto dwa tokujące samce, a w pozostałych przypadkach odnotowano po jednym odzywającym się i jednym tokującym ptaku. Dla całego obszaru objętego monitoringiem w 2019 roku średnie zagęszczenie tokujących kszyków wyniosło zaledwie 0,2 tokującego samca/km². Punktowe zagęszczenie w dwóch lokalizacjach osiągnęło zagęszczenie 1 tokującego samca/km² i 2 tokujące samce/km². Wyniki liczeń przedstawia tabela nr 2.

Tab. 2. Wyniki liczeń kszyka w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 w 2019 roku (Czernek, Grajewska, Szczęch 2019c).

Punkt kontrolny	Kontrola 1							Kontrola 2							Kontrola 3							Średnia ogółem	Średnia - tokujące	
	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem			
	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe		Tokujące	Odzywające się	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe		Tokujące	Odzywające się	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe				Tokujące
GG_37 (3)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_41 (4)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_51 (5)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_61 (6)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_71 (7)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_81 (8)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_91 (9)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0,3
GG_101 (10)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_110 (1)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_111 (11)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_121 (12)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_131 (13)	0	0	0	2	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,7	0,7
GG_141 (14)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0
GG_210 (2)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Średnia							0,14							0,14								0	0,09	0,07



Ryc. 2. Monitoring kszuka w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 - rozmieszczenie punktów kontrolnych w 2019 r.

Inne siewkowe (czajka *Vanellus vanellus*, rycyk *Limosa limosa*, krwawodziób *Tringa totanus*, kulik wielki *Numenius arquata*)

Ptaki siewkowe (z wyłączeniem kszuka i dubelta objętych oddzielnym monitoringiem) były monitorowane w 2019 r. na całym obszarze realizacji projektu. Wykonano 2 liczenia (w dniach 19-30 kwietnia oraz 1-10 maja), na potencjalnych siedliskach ptaków siewkowych (wilgotne i podmokłe tereny otwarte – łąki, pastwiska, niskie szuwary itp.), podczas których notowano wszystkie widziane i słyszane ptaki.

Zarówno w trakcie pierwszej jak i drugiej kontroli nie obserwowano obecności rycyka i kulika wielkiego.

W trakcie pierwszej kontroli zaobserwowano dwie pary krwawodzioba na wysokości Goniądza, w bliskiej odległości od rzeki. Podczas drugiej kontroli obserwowano jedną parę krwawodzioba na łąkach pomiędzy Wólką Piasecką a Goniądem, na drodze ratrakowej. Szacowana liczebność krwawodzioba na obszarze projektu REN II w 2019 roku to 3 pary.

W czasie kontroli pierwszej odnotowano występowanie 23-26 par czajki, natomiast w czasie kontroli drugiej odnotowano 12-15 par czajki. Na podstawie analizy rozmieszczenia obserwacji



LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II z obu kontroli liczebność czajki w 2019 roku na obszarze REN II oszacowano na 26-29 par (Czernek, Grajewska, Szczęch 2019d).

Monitoring zespołu ptaków lęgowych ekosystemów nieleśnych

Monitoring zespołu ptaków lęgowych prowadzono zgodnie ze zmodyfikowaną metodyką MPPL: liczono wszystkie gatunki ptaków na transektach (transekty o długości 1 km zlokalizowane parami na 4 losowo wybranych powierzchniach próbnych oraz dodatkowo wskazanej piątej powierzchni „Modzelówka”, kwadratach o boku 1 km – Ryc. 3) w trakcie trzech porannych kontroli. Kontrole prowadzono w następujących terminach: 1-15 maja, 20-31 maja, 6-20 czerwca. Notowano wszystkie ptaki (wraz z informacją o wieku, płci i zachowaniu) w trzech kategoriach odległości: >25m, 25-100m, <100m. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 3.

Tab. 3. Zbiorcze zestawienie wyników liczeń w ramach monitoringu ZPL.

Powierzchnia próbna	ZLP1	ZLP2	ZLP3	ZLP4	ZPL 1-4
1 kontrola	78	93	136	123	-
2 kontrola	74	73	87	85	
3 kontrola	84	87	128	107	
Razem	236	253	351	315	1155

Podczas trzech kontroli na czterech powierzchniach (ZPL 1-4) odnotowano łącznie 1155 ptaków należących do 58 gatunków. Ponad połowę zespołu (54,6%) stanowiły ptaki należące do 5 gatunków:

- rokitniczka *Acrocephalus schoenobaenus* (19,2%),
- potrzos *Emberiza schoeniclus* (15,9%),
- skowronek *Alauda arvensis* (7,2%),
- piecuszek *Phylloscopus trochilus* (6,5%),
- pokląskwa *Saxicola rubetra* (5,8%).

Indeks różnorodności Shannona-Wienera wyniósł 3,05 (Czernek, Grajewska, Szczęch 2019f).

W 2019 roku została wskazana dodatkowa piąta powierzchnia („Modzelówka”) do wykonania liczenia gatunków ptaków lęgowych (Ryc.3.)



LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II

Powierzchnia próbna	ZLP5
1 kontrola	116
2 kontrola	121
3 kontrola	173
Razem	410

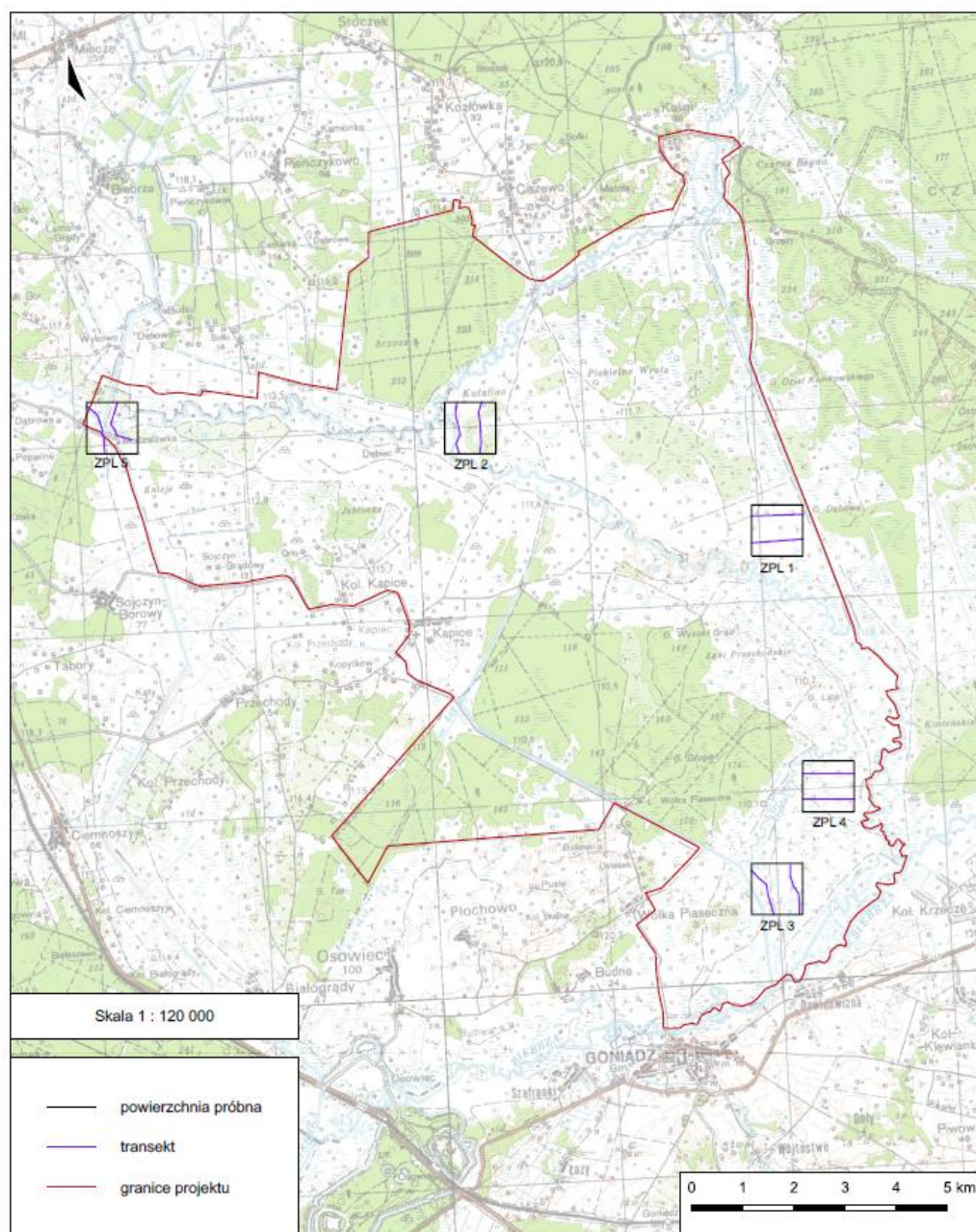
Podczas trzech kontroli odnotowano łącznie 410 obserwacji ptaków należących do 51 gatunków i tylko dwa z nich osiągają liczebność stanowiącą prawie 46,9% zespołu:

- skowronek *Alauda arvensis* (29,6%),
- rokitniczka *Acrocephalus schoenobaenus* (17,3%).

Spośród gatunków rzadkich i cennych na powierzchni odnotowano:

- derkacza *Crex crex* (1 odzywającego się samca podczas trzeciej kontroli),
- dzięcioła średniego *Dendrocopos medius* (1 osobnik podczas trzeciej kontroli),
- dzięcioła zielonosiwy *Picus canus* (1 osobnik podczas drugiej kontroli),
- podróżniczek *Luscinia svecica* (3 obserwacje śpiewających samców podczas pierwszej kontroli),
- gąsiorka *Lanius collurio* (1 samiec podczas trzeciej kontroli).

Wskaźnik różnorodności Shannona-Wienera wyniósł 3,47 (Czernek, Grajewska, Szczęch 2019f).



Ryc. 3. Monitoring zespołu ptaków lęgowych w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) – rozmieszczenie powierzchni próbnych.

Dubelt *Gallinago media*

Monitoring dubelta przeprowadzono w oparciu o metodykę prac monitoringowych przyjętych w ramach Państwowego Monitoringu Ptaków (PMP). Na obszarze projektu przeprowadzono kontrole na 10 kwadratach 1x1 km. Tokujące dubelty stwierdzono w granicach 3 powierzchni PMP. Na powierzchniach monitorowanych stwierdzono 19-20 samców na pierwszej kontroli i 14-15 samców na drugiej kontroli. Poza kontrolami PMP stwierdzono

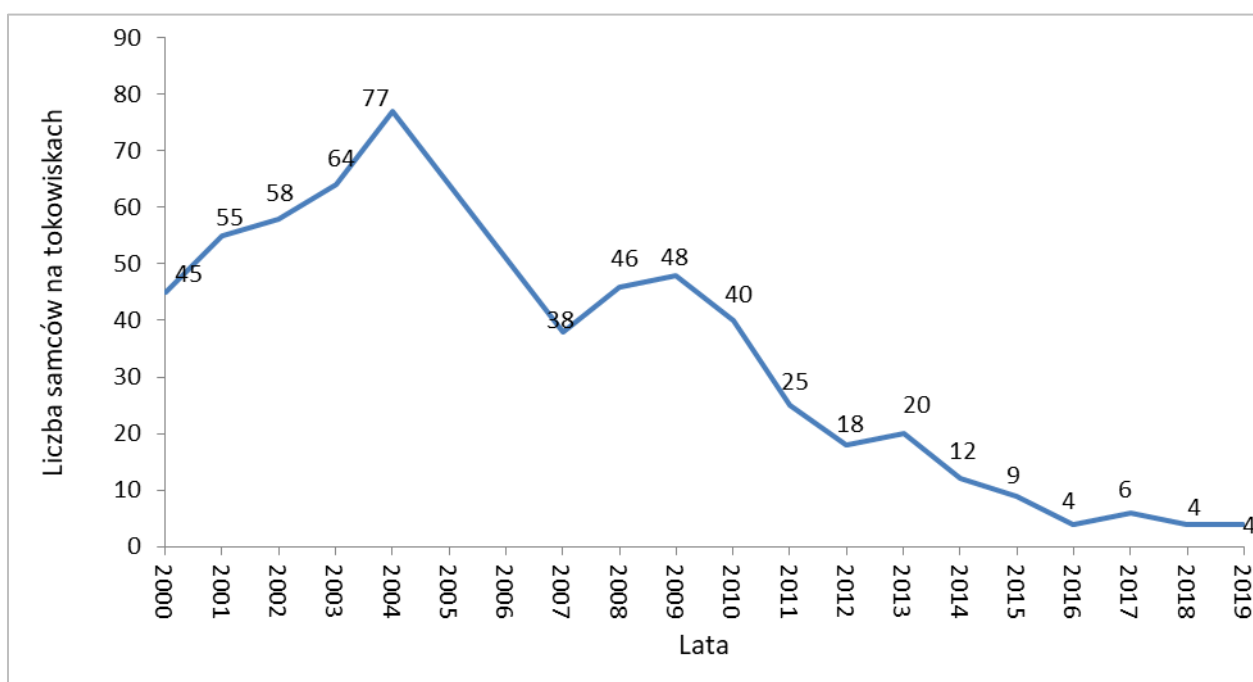


LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II jeszcze 3-4 samce w dniu 25.05.2019 r. W 2019 r. łączna liczba samców dubelta jest liczona na 22-24 samce (Krajewski, 2020).

Cietrzew *Tetrao tetrix*

Liczenie cietrzewia wykonano na wszystkich aktualnych stanowiskach tego gatunku na obszarze realizacji projektu, tj. w 5 ostojach cietrzewia. Podczas dwóch kontroli stwierdzono odpowiednio 4 i 1 samców cietrzewia na tokowiskach, a ich liczebność całkowitą oceniono na 4 samców (Henel, 2020).

Zmiany liczebności cietrzewia na obszarze projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” w latach 1999-2019 przedstawia ryc.4. W wyniku trwającego od około 15 lat spadku liczebności populacji gatunek ten stał się w dolinie Biebrzy skrajnie nieliczny i krytycznie zagrożony wyginięciem.



Ryc. 4. Zmiany liczebności cietrzewia w latach 1999 – 2019 na obszarze projektu „Renaturyzacja II LIFE PL”.



LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II

Literatura:

1. Czernek Sz., Grajewska A., Szczęch R., 2019a. Monitoring ptaków na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2019 rok – wodniczka *Acrocephalus paludicola*. Augustów, Boćki, Sapałówka: 1-10 (pdf).
2. Czernek Sz., Grajewska A., Szczęch R., 2019b. Monitoring ptaków na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2019 rok – derkacz *Crex crex*. Augustów, Boćki, Sapałówka: 1-10 (pdf).
3. Czernek Sz., Grajewska A., Szczęch R., 2019c. Monitoring ptaków na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2019 rok – kszczyk *Gallinago gallinago*. Augustów, Boćki, Sapałówka: 1-10 (pdf).
4. Czernek Sz., Grajewska A., Szczęch R., 2019d. Monitoring ptaków na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2019 rok – ptaki siewkowe bez kszyka. Augustów, Boćki, Sapałówka: 1-16 (pdf).
5. Czernek Sz., Grajewska A., Szczęch R., 2019f. Monitoring ptaków na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2019 rok – zespół ptaków lęgowych. Augustów, Boćki, Sapałówka: 1-11 (pdf).
6. Henel K. 2020. Raport z monitoringu cietrzewia na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”. Raport roczny z monitoringu za 2019 rok. BbPN, Osowiec-Twierdza: 1 - 10 (pdf).
7. Krajewski Ł. 2020. Raport z monitoringu dubelta *Gallinago media* na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”. Raport z monitoringu w 2019 roku. BbPN, Osowiec-Twierdza: 1 - 26 (pdf).